

נר מנחם

הגות לפרשת השבוע

לע"נ ר' מנחם ב"ר יששכר ומרת רחל ב"ר מנשה שרעבי ז"ל

הרהורים לפרשת בלק תש"פ | מאת הרב מנחם יעקבזון ראש הישיבה במושב

'אשרינו... שיש לנו רבי כזה'

לא, אין כונת המשפט שבכותרת - לרבי נחמן כפי ששרים בגיגל הברסלבי, הכונה היא אל מי שאנו רגילים לכנות 'אברהם אבינו', והפעם לשם שינוי ובעקבות הפרשה – אנו קוראים לו 'אברהם רבינו'.

במסכת אבות פרק ה נאמר: כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו **מתלמידיו של אברהם אבינו** ושלשה דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע: עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה מתלמידיו של אברהם אבינו, עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע.

ובכן אברהם איננו רק 'אברהם אבינו', אלא אם נזכה הוא גם 'אברהם רבינו' - ואנו נהיה תלמידיו באורח החיים ובעיצוב האישיות.

עובדת היות אברהם אבי האומה איננה רק עובדה היסטורית של גניאולוגיה אלא בהחלט גם מגדירה תכונות אופייניות לאומה העברית המתייחסת לאברהם, בתלמוד נאמר כי 'כל המרחם על הבריות - בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו, וכל מי שאינו מרחם על הבריות - בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו' (מסכת ביצה דף ל"ב).

התורשה של אברהם אבינו בעם היהודי קבעה בנו נטיה טבעית לרחמים, יהודים רבים שסבלו סבל כל יתואר בשואה, לא היו מסוגלים לירות ולרצוח נאצי שהיה נתן תחת ידם, על אף רגש נקמה עז שפעפע בקרבם. העובדה שהרחמנות היהודית היא תכונה מולדת – מגדירה כאן את אברהם כ'אבינו'. לעומת זאת כפי הנראה, הדברים המוזכרים במשנה במסכת אבות, הינם דרך חיים נרכשת, לכן ביחס אליהם אנו מוגדרים כ'תלמידים' של אברהם אבינו או חלילה של בלעם...

מורשת מול תורשה

צרות עין (=עין רעה) שחצנות ורהבתנות או ראוותנות (=רוח גבוהה) וחמדנות לנכסי חומר (=נפש רחבה) הן שלש מידות המופיעות בבלעם – וכנביא האומות היה בהן מורה דרך, לעומת זאת הדרך שהורה אברהם לתלמידיו ולממשיכי מורשתו היא דרך של עין טובה, צניעות וענוה, והסתפקות במועט.

כאן לא מדובר על תורשה אלא על מורשת. אנשי סדום העמידו את צרות העין כשיטה וכדרך חיים. במובן מסויים הקפיטליזם בטהרתו נוטה לשיטת סדום הגורסת 'שלי שלי ושליך שלך' והולך ומתרחק מ'עין טובה' החפצה ושמחה בטובת הזולת. ה'רוח הגבוהה' והיהירות של הגרמנים היתה ללא ספק ערש הלידה של חוקי נירנברג והשלכותיהם, וה'נפש הרחבה' - החמדנות לנכסים חומריים היתה ואולי עודנה - מרכז החיים של מה שהיה נקרא בראשית המאה העשרים – ארץ הזהב, ארץ האפשרויות הבלתי מוגבלות - אמריקה שהחליפה את העבדות של השחורים ללבנים בעבדות של הלבנים לכסף...

בפרמטרים הללו, אותן מגדירה המשנה כ'נלמדות' ונרכשות, לא די לו לעם היהודי בתורשה מאברהם 'אבינו' עלינו גם להיות 'תלמידי' וללכת בדרכו. כשנתבונן ימין ושמאל בתרבות הישראלית מצער יהיה להוכיח כי היא הולכת ומתקדמת יותר ויותר לבית מדרשו של בלעם... היהירות הישראלית, החמדנות וצרות העין – מבצבצות בכל פינה, שלא לדבר על החמדנות והשאיפה הבלתי פוסקת לרכושנות. ואף שאת מידת הרחמנות המולדת והתורשתית בדרך כלל לא איבדנו, מן המורשת אנו מתרחקים...

אין ספק שרק חיבור למורשת אברהם אבינו הכוללת את הנאמנות לתורת ה', יכולה לספק רשת הגנה מפני המשך ההדרדרות הזו, והציבורים הנאמנים לתורה ומצוות יוכיחו, שם גם אם השלמות עדיין רחוקה – ניתן לפגוש בכל גווני הקשת של שומרי המצוות - עין טובה לזולת, צניעות, והסתפקות במועט...

לכן הם מאושרים בחייהם גם בעולם הזה, כדברי המשנה באבות 'מה בין תלמידי של אברהם אבינו לתלמידי של בלעם הרשע תלמידי של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונוחלין בעולם הבא...' הם יכולים לומר 'אשרינו שיש לנו רבי כזה'.

אכזריות נוסח האיסלאם

לאור האמור לעיל, כי תכונת הרחמים הינה תורשה מאברהם אבינו היה ניתן לצפות מבני ישמעאל לנטיה של רחמנות, הלא גם הם מתייחסים לאברהם... איך יתכן שהישמעאלים האיסלאמיסטים מהוים מודל של אכזריות קיצונית? יתכן שהדבר מורה על כך שרוב המוסלמים אינם כלל מבני ישמעאל, אלא בני אומות שנכנעו תחת מסעות הכיבוש של האיסלאם וקבלו את הדת המוסלמית. אולם כפי הנראה גם בני ישמעאל האוטנטיים אינם ניחונים ברחמנות מרובה.

אין ספק שניתן גם להשחית את התכונה התורשתית וכפי שמתכוין מאמר הגמרא שהזכרנו לעיל 'כל מי שאינו מרחם על הבריות - בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו' אין הכונה לומר שהוא צאצא לנישואי תערובת אלא שהוא השחית את התורשה היהודית.

זאת ועוד, נראה, כי כשנאמר לאברהם 'כי ביצחק יקרא לך זרע' בד בבד עם הנבואה שנאמרה על ישמעאל 'והוא יהיה פרא אדם ידו בכל ויד כל בו' – נמסרה לו הידיעה כי התורשה שלו איננה עוברת לישמעאל אלא ליצחק, בעוד ישמעאל נושא גנים אחרים אולי את של הגר המצרית... המצרים הקדומים שהיו משפחת אמו של ישמעאל – הגר אשת אברהם - לא הצטיינו ברחמנות יתר, והיכולת לשחוט תינוקות כשפרעה רוחץ בדמם, או להטמין תינוקות כלבני בנין במקום בו החסירו אבותיהם את השלמת הבניה, מתאימה בהחלט כמקור לתורשה הפראית של האיסלאמיסטים בימינו... ואכן כחזון התורה - 'הפרא אדם' מוכיח את יכולותיו מדי פעם בכל רחבי תבל, 'ידו בכל' והוא עדיין מצליח לתעתע בכולם...

יחד עם זאת גם בתוכנו, אם כי מידת הרחמים ברוך ה' לא נעקרה ובדרך כלל יהודים אכן רחמנים (-) להוציא במפגש שוטרים מול חרדים או מול אוכלוסיות מיעוט (אחרות) אבל לפגוש את ה'רוח גבוהה' וינפש רחבה' של מנהיגי המדינה שגם חוסר האונים מול הקורונה לא מרסן אותה – זה קצת יותר מדי...

מכתב מאור יצחק מושב חמד

לתגובות: פקס 039601961 nhrh999@gmail.com

ישיבת מאור יצחק מושב חמד